

2. Гриб'юк О. О. Імерсивні технології у процесі навчання предметів математичного циклу: становлення нової освітньої парадигми. *Педагогічні науки: теорія та практика*. (4). 2022. С. 35–45. URL : <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2021-4-05>.

3. Литвинова С. Г. Імерсивне середовище навчання: порівняльний аналіз. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2(53). 20023. С. 76–82. URL : <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2023.53.76-82>.

4. Про освіту : Закон України № 2145-VII від 05.09.2017. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. (дата звернення: 07.01.2024).

5. Скрипка Г. В. Впровадження технології віртуальної реальності в умовах дистанційного та змішаного навчання сучасної школи. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Випуск 211. 2023. С. 201–208.

6. Immersive Technology. Whatls.com. website. URL : <https://whatis.techtarget.com/definition/immersive-technology>. (дата звернення: 07.01.2024).

REFERENCES

1. Bykov, V. Yu. (2009). Modeli orhanizatsiinykh system vidkrytoi osvity [Models of organizational systems of open education] K. : Atika [in Ukrainian]

2. Hrybiuk, O. O. (2022). Imersyvni tekhnolohii u protsesi navchannia predmetiv matematychnoho tsykladu: stanovlennia novoi osvithnoi paradyhmy [Immersive technologies in the process of teaching subjects of the mathematical cycle: the formation of a new educational paradigm]. *Pedahohichni nauky: teoriia ta praktyka – Pedagogical sciences: theory and practice*. 4, 35–45 [in Ukrainian]

3. Lytvynova, S. H. (2023). Imersyvne seredovyshe navchannia: porivnialnyi analiz [Immersive learning environment: a comparative analysis]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: «Pedahohika. Sotsialna robota» – Scientific*

Bulletin of Uzhhorod University. Series: "Pedagogy. Social work". 2(53), 76–82 [in Ukrainian]

4. Pro osvitu : Zakon Ukrainy № 2145-VII vid 05.09.2017. [WWW document]. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. Date: 07.01.2023. – Title from the screen [in Ukrainian]

5. Skrypka, H. V. (2023). Vprovadzhenia tekhnolohii virtualnoi realnosti v umovakh dystantsiinoho ta zmishanoho navchannia suchasnoi shkoly [The application of virtual reality technology in the conditions of distance and blended learning of a modern school]. *Naukovi zapysky. Serii: Pedahohichni nauky – Academic Notes. Series: Pedagogical Sciences*, 211, S. 201–208 [in Ukrainian]

6. Immersive Technology. [WWW document]. URL : <https://whatis.techtarget.com/definition/immersive-technology>. Date: 07.01.2023. – Title from the screen [in English]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

РАШЕВСЬКА Наталя Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, старший науковий співробітник Інституту цифровізації освіти НАПН України, вчитель математики КЗО «Криворізький ліцей «КОЛІЯ».

Наукові інтереси: використання інформаційно-комунікаційних технологій для організації процесу навчання за моделлю змішаного навчання.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

RASHEVSKA Natalia Vasylivna – PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Senior Researcher of the Institute for Digitalization of Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Mathematics teacher at municipal institution Kryvyi Rih Lyceum "KOLIA".

Scientific interests: the use of information and communication technologies for the organization of the learning process according to the model of blended learning.

Стаття надійшла до редакції 18.01.2024 р.

УДК 378.018.8:373.3.011.3-051]:37.015.31-057.874]:303.72](045)

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-213-228-233

СЛОВІК Оксана Миколаївна –

аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту

Уманського державного педагогічного університету

імені Павла Тичини

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-5959-7554>

e-mail: oks.slovik@gmail.com

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО АКТИВІЗАЦІЇ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ УЧНІВ

Сучасне суспільство вимагає від учителя умінь безперервно вчитися для того, щоб сприяти загальнокультурному, інтелектуальному та емоційному розвитку учнів, зокрема початкової школи на основі формування у них творчої активності в освітньому процесі.

У статті здійснено психолого-педагогічний аналіз процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи до активізації творчого потенціалу учнів. Розкрито поняття «творча активність» як ступінь залучення учня до творчого процесу. Висвітлено її специфіку, яка полягає у особливостях її змісту та структури. Виділено у структурі творчі вміння: пізнавальні, перетворювальні, ціннісно-орієнтовані, комунікативні. Розкрито сутність освітнього процесу у початковій школі. Зазначено, що активізація творчого потенціалу учнів у освітньому процесі в початковій школі означає вдосконалення змісту та методики організації індивідуальної або спільної з учителем і однолітками творчої роботи, що забезпечує активну самостійну цілеспрямовану, мотивовану діяльність молодшого школяра з оволодіння знаннями, способами їх набуття, переробки та застосування, в ході якої відбуваються зміни в його суб'єктному досвіді. Доведено необхідність оптимізації процесу підготовки майбутнього вчителя початкової школи до активізації творчого потенціалу учнів. Визначено особливості змісту підготовки майбутнього вчителя початкових класів взагалі і до активізації освітнього процесу, зокрема.

Встановлено, що роль вчителя початкових класів особливо важлива, оскільки в молодших класах закладаються позитивні мотиви, пізнавальні інтереси, навички творчої діяльності, необхідні для подальшої освіти школяра. Названі умови організації освітнього процесу у початковій школі реалізуються, передусім, з урахуванням його активізації.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у організації дидактичної системи підготовки майбутнього вчителя початкових класів до активізації освітнього процесу.

Ключові слова: психолого-педагогічний аналіз, процес, підготовка, майбутні учителів, освітній процес, активізація, творчий потенціал, учнів початкової школи.

SLOVIK Oksana Mykolayivna –

PhD student Department of Pedagogy and Educational Management

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-5959-7554>

e-mail: oks.slovik@gmail.com

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL ANALYSIS OF THE PREPARATION OF THE FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHER TO ACTIVATE THE CREATIVE POTENTIAL OF STUDENTS

In the article, a psychological-pedagogical analysis of the process of training future primary school teachers to activate the creative potential of students is carried out. The views of scientists on the concepts of "activation of the educational process" and "creative activity" are summarized. The concept of "creative activity" is revealed as the degree of student involvement in the creative process. Its specificity is disclosed, which consists in the peculiarities of its content and structure. Creative skills are highlighted: cognitive, transformative, value-oriented, communicative. The essence of the educational process in elementary school is revealed as a purposeful influence of the educational institution and the environment on the personality of the younger schoolboy, which contributes to his intellectual and creative development, which involves the formation of a system of values, attitudes to the surrounding world, assimilation of knowledge and methods of action, and the acquisition of life experience. It is noted that activating the creative potential of students in the educational process in primary school means improving the content and methods of organizing individual or joint creative work with the teacher and peers, which ensures the active, independent, purposeful, motivated activity of the younger student in mastering knowledge, ways of acquiring, processing and applying it, during which changes occur in his subjective experience. The necessity of optimizing the training of the future primary school teacher to activate the creative potential of students through the management of the educational process of secondary education, which is organized on the basis of taking into account the laws, principles, modern methods and technologies of education with the aim of forming general cultural and professional competences of students as a readiness to solve the tasks of activating the creative potential of students, has been proved. It was determined that the main condition for increasing the teacher's readiness to solve the mentioned tasks is the development of reflection by students of their own creative activity as a mechanism for including not only the educational material of the discipline, but also methods of creative work with it in the content of education. The features of the content of the training of the future primary school teacher in general and the activation of the educational process are determined, in particular: modular-competency orientation of the content of the programs, subject-centered orientation of the educational environment, the introduction of a system of credit units when determining the information capacity of educational subjects, the use of educational technologies as a leading didactic the content of improving the training of future primary school teachers.

Key words: *psychological and pedagogical analysis, process, training, future teachers, educational process, activation, creative potential, primary school students.*

Постановка і обґрунтування актуальності проблеми. Динамізм сучасних суспільних перетворень викликає потребу в підготовці вчителя нового покоління, що вміє аналізувати соціально-економічні тенденції, швидко приймати нестандартні рішення в ситуації ринкової конкуренції, орієнтуватися у значному потоці інформації, безперервно розвивати і реалізовувати себе в професійній діяльності.

Сучасне суспільство вимагає від учителя умінь безперервно вчитися для того, щоб сприяти загальнокультурному, інтелектуальному та емоційному розвитку учнів, зокрема початкової школи на основі формування у них творчої активності в освітньому процесі.

Згідно Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти "Нова українська школа" на період до 2029 року (2016) у початковій школі творча активність учнів визнається основою досягнення цілей навчання, а активізація їх творчого потенціалу в освітньому процесі набуває особливої ролі.

Державний стандарт початкової освіти (2018) задає орієнтири в оцінці досягнень учнів початкової школи у вигляді особистісних результатів (мотиви, відносини), метапредметних результатів (універсальні навчальні дії), предметних результатів (знання, уміння, навички) з предмету. Ця тенденція в початковій освіті посилює необхідність перегляду змісту та методики підготовки майбутнього вчителя початкової школи з позицій: активізації освітнього процесу в початковій школі взагалі і в творчому процесі

зокрема; створення практико-орієнтованої та індивідуально-творчої спрямованості підготовки майбутнього вчителя; використання пошукових, дослідницьких, творчих технологій, форм і методів, що сприяють оволодінню професійними компетентностями; формування готовності майбутнього фахівця до діяльності, спрямованої на реалізацію державного стандарту, зокрема, організацію процесу формування універсальних навчальних дій молодших школярів.

Аналіз теоретичних досліджень та шкільної практики показав, що сучасний вчитель недостатньо підготовлений до реалізації названих завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У педагогічній теорії для вирішення поставлених проблем є передумови за такими аспектами: особливості підготовки майбутнього вчителя початкових класів (М. Горват [1], Л. Дубровська [2], О. Комар [3], Т. Мірошніченко [4], Г. Пономарьова [7] та ін.); розвиток та активізація пізнавальної та дослідницької діяльності учнів (В. Павленко [5], Г. Пономарьова [6], К. Чеканівська [8] та ін.).

Зміст матеріалів переконує, що дослідження з проблеми підготовки майбутнього вчителя початкових класів охоплюють значне коло питань (професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до запровадження ідей реформи нової української школи, до застосування кооперативних технологій навчання, до використання естетотерапевтичних засобів у освітньому процесі тощо), водночас є підстави

констатувати, що у працях з питань удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів недостатньо даних про закономірності розвитку його компетентності у сфері активізації творчого потенціалу учнів в освітньому процесі; недостатньо використовується творчий потенціал ЗВО для підготовки майбутнього вчителя до реалізації Державного стандарту початкової освіти.

Мета. Здійснити психолого-педагогічний аналіз процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи до активізації творчого потенціалу учнів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Узагальнення поглядів вчених допомогло створити тезаурусне поле понять «активізація освітнього процесу», «творча активність» і дозволило структурувати та систематизувати наукову інформацію, зробити її доступною для проведення педагогічних досліджень. Уточнення та конкретизація ключових понять сприяли визначенню сутності активізації творчого потенціалу учнів початкової школи та процесу підготовки майбутнього вчителя до її організації.

Поняття «активний» розглядається О. Комар, як діяльний, енергійний [3, с. 124], активність як психічна якість, що зумовлює внутрішню потребу індивіда до енергійної діяльності з ефективного освоєння зовнішньої дійсності [3, с. 127].

З позицій нашого дослідження є важливим твердження Г. Пономарьової у тому, що у понятті «активність» об'єднується група особистісних якостей, які зумовлюють внутрішню потребу індивіда до ефективного освоєння зовнішньої дійсності, до самовираження щодо зовнішнього світу або в розумовому, або в руховому, або в соціальному сенсі [7, с. 116].

Отже, активність є певним ступенем взаємодії суб'єкта з навколишньою дійсністю, що відповідає умові здійснення будь-якого виду діяльності, зокрема творчого. Творча активність – це ступінь залучення учнів до творчого процесу. У результаті, у творчому процесі учні засвоюють знання і розвиваються, оскільки творча активність сприяє формуванню у них особистісних якостей, креативних розумових здібностей. Зі сказаного слідує, що творча активність молодшого школяра – це особистісна якість, яка забезпечує мотивоване енергійне прагнення дитини творити, долаючи труднощі при вирішенні освітніх проблем.

Погоджуючись із спостереженнями дослідників (В. Павленко [5], Г. Пономарьова [6], К. Чеканівська [8] та ін.), вважаємо, що на рівень творчої активності впливає ставлення вчителя та стиль його спілкування з учнями на уроці, успішність та настрій самого учня. Тому в одного і того ж учня на різних уроках творча активність змінюється в залежності від того, який вчитель вчить, чого вчить і як вчить, як він уміє активізувати клас.

Істотним моментом для розуміння сутності творчої активності молодших школярів є уявлення науковців про психологічні особливості дітей цього віку: нестійкість уваги, відсутність довільної

діяльності, довіра до вчителя, підвищена сприйнятливість і наслідуваність. Усе це пояснює підвищену готовність учнів молодших класів до творчої діяльності, інтелектуальної активності та розвитку пізнавальних потреб, які задовольняються у початковій школі передусім учителем [8, с. 137]. Продовжуючи думку автора, можна стверджувати, що суб'єктом у творчій діяльності стає як учень, так і вчитель, оскільки у процесі її організації він самоорганізується і змінюється (вдосконалюється його методика викладання навчального предмета).

Згідно загальних закономірностей функціонування будь-якої діяльності, творча діяльність має власну специфіку, яка полягає у особливостях її змісту та структури. За словами Г. Пономарьової, творча діяльність починається тільки тоді, коли способи здійснення практичних, або пізнавальних дій усвідомлюються дитиною як щось особливе, відмінне від результатів цих дій, і коли засвоєння цих способів виступає перед нею як особлива мета [6, с. 98]. У зв'язку з цим зміст творчої діяльності у певному навчальному предметі – це оволодіння молодшим школярем загальними способами творчого освоєння сфери наукових понять предмета, які є основою самостійного освоєння будь-якої системи знань.

У специфічному значенні творча діяльність окреслюється як діяльність, що забезпечує формування вміння творити, яке за визначенням В. Павленко є сукупністю дій, які необхідні для розуміння нового, для того, щоб перейти від зовнішньої, матеріальної форми їх виконання до виконання у творчому процесі [5, с. 154].

При дослідженні творчої діяльності, крім поняття «дія», «операція», вчені використовують поняття «вміння». Користуючись класифікацією навчальних умінь, Т. Мірошніченко [4, с. 290], у предметі «Я досліджую світ» ми виділяємо такі творчі вміння: пізнавальні, перетворювальні, ціннісно-орієнтовані, комунікативні.

Пізнавальні вміння: пізнавати природні та соціальні об'єкти за їх основними ознаками; здобувати знання про навколишній світ самостійно (спостереження, природокористування, читання літературних джерел, використання Інтернету); встановлювати факти взаємодії організмів та неживої природи тощо.

Перетворювальні навчальні вміння молодших школярів зачіпають ті сфери взаємодії з навколишнім середовищем, у яких має місце видозміна природних та соціальних предметів та явищ: запобігати руйнуванню організму; вирішувати проблеми збереження здоров'я людини та навколишнього середовища локального значення; надавати долікарську допомогу при травмах, використовувати чинники природи для фізичного вдосконалення тощо.

Ціннісно-орієнтовані вміння сприяють розвитку у школярів гуманістичного світорозуміння (систематизувати предмети, явища природи та суспільства; аналізувати свою поведінку відповідно до норм екологічної та соціальної етики тощо).

Комунікативні вміння: дотримуватись правил поведінки в природі та суспільстві; оцінювати вчинки людей відповідно до норм екологічної та

соціальної етики; брати участь у дискусіях та розмовах про природу та суспільство; спілкуватися із природою як загальнолюдською цінністю.

Для визначення сутності активізації процесу творчості розглянемо поняття «освітній процес», «активізація творчого потенціалу». У деяких концепціях освітній процес розглядається як взаємодія вчителя та учнів, в інших – як процес передачі вчителем соціального досвіду, у третіх – як управління процесом пізнання [2, с. 26]. Кожен учень, даючи своє визначення, докладно його обґрунтовує, переконливо показуючи, що його не влаштує в інших визначеннях. Доводиться визнати, що універсального визначення освітнього процесу немає, але у нашому дослідженні цей процес сприймається як цілеспрямована взаємозалежна діяльність вчителя і учнів, спрямована на досягнення цілей навчання. Ключове слово у визначенні – діяльність, як взаємообумовлена діяльність вчителя, спрямована на організацію, стимулювання, активізацію діяльності учня.

З урахуванням загальноприйнятої думки, освітній процес – це система накопичених знань, способів мислення, пізнавальних здібностей, умінь критично мислити, оцінювати з високоморальних позицій історичні та сучасні події, творчо застосовувати отримані знання на практиці.

Сказане дозволяє зробити висновок, що освітній процес у початковій школі – це цілеспрямований вплив закладу освіти та навколишнього середовища на особистість молодшого школяра, що сприяє його інтелектуальному та творчому розвитку, передбачає формування системи цінностей, ставлень до навколишнього світу, засвоєння знань та способів дій, набуття життєвого досвіду.

Узагальнюючи попередні міркування розкриємо сутність поняття «активізація творчого потенціалу». Так, Т. Мірошніченко «активізацію» визначає як іменник від дієслова активізувати: побудити до активності, посилюючи діяльність [7, с. 96], тобто активізація – це посилення діяльності, активності індивіда.

К. Чеканівська визначає активізацію освітнього процесу, як вдосконалення методів та організаційних форм, що забезпечує активну та самостійну теоретичну та практичну діяльність школярів [8, с. 136].

М. Горват вказує, що активізація освітнього процесу спрямована на посилену діяльність вчителя та учня, на спонукання до її цілеспрямованого здійснення, на подолання інерції, пасивних та стереотипних форм викладання та учіння. Активізація – це процес управління активністю учнів і процес самоактивізації учня [1, с. 155].

У всіх визначеннях активізації ключовим поняттям є посилення діяльності, активності та цілеспрямованості учня, а управління цим процесом здійснює вчитель за рахунок вдосконалення методів та форм навчання.

Виходячи з даних посилок, активізація творчого потенціалу учнів у освітньому процесі в початковій школі означає вдосконалення змісту та методики організації індивідуальної або спільної з

учителем і однолітками творчої роботи, що забезпечує активну самостійну цілеспрямовану, мотивовану діяльність молодшого школяра з оволодіння знаннями, способами їх набуття, переробки та застосування, в ході якої відбуваються зміни в його суб'єктному досвіді.

Активізація творчого потенціалу учнів у освітньому процесі в початковій школі повинна проходити через удосконалення всіх компонентів діяльності молодшого школяра: виконання задач, дій, самоконтроль і самооцінку, а також змін, що відбуваються в психічному розвитку, в характеристиках його особистості. У цьому передбачається тісний зв'язок засвоєння знань із застосуванням творчих завдань, що вимагають від учнів як ініціативи, заснованої на бажанні, так і активності, наполегливості і самостійності, заснованих на діяльності. У результаті забезпечується розумовий та моральний розвиток школяра, формування його як активного творчого суб'єкта навчальної діяльності.

Активізацію творчого потенціалу учнів у освітньому процесі в початковій школі визначаємо як двосторонній взаємопов'язаний процес: з одного боку – це самоорганізація та самореалізація учня, з іншого – результат зусиль учителя в організації творчої діяльності. Активізацію діяльності вчителя можна подати як стимуляцію, посилення творчої активності школяра з допомогою таких засобів: інтерес, розвиток мотиваційної сфери, креативності, досягнення навчальної мети.

О. Комар розглядає способи активізації творчого потенціалу учнів через проблемний виклад знань, питання вчителя, обговорення, коментовані вправи, самостійну роботу учнів, дослідницький метод, творчі роботи учнів, озброєння учнів раціональними прийомами пізнавальної діяльності, створення атмосфери колективної пізнавальної діяльності на уроці та індивідуалізація навчання, формування стимулів до учіння [3, с. 83].

Дослідження, проведені Г. Пономарьовою, дозволили їй виділити прийоми, які сприяють активізації творчого потенціалу учнів, у яких учень повинен: захищати свою думку; ставити питання вчителю, з'ясовувати незрозуміле, виконувати завдання, розраховані на читання додаткової літератури, на тривалі спостереження, практикувати вільний вибір завдань, переважно пошукових, творчих; створювати ситуації самоперевірки власних пізнавальних і практичних дій; включати до пізнання елементи праці, гри; створювати зацікавленість колективною діяльністю [6, с. 76].

Спираючись на дослідження науковців, враховуючи аналіз основних методичних труднощів у роботі сучасного вчителя, у дослідженні виходимо з того, що активізувати творчий потенціал учнів у сучасній початковій школі необхідно на основі формування універсальних навчальних дій, що дозволяють створити єдину метапредметну (позапредметну) систему активізації, а не розробку окремих методів та прийомів навчання, які дають локальний результат. Для цього необхідно вдосконалити процес

підготовки майбутнього вчителя початкової школи до активізації творчого потенціалу учнів.

Оптимізація підготовки майбутнього вчителя початкової школи до активізації творчого потенціалу учнів означає управління освітнім процесом ЗВО, що організується на основі врахування закономірностей, принципів, сучасних методів та технологій навчання з метою формування загальнокультурних та професійних компетентностей студентів як готовності до вирішення завдань активізації творчого потенціалу учнів. Головною умовою підвищення готовності майбутнього вчителя до вирішення цих завдань виділено розвиток рефлексії студентами власної творчої діяльності як механізму включення до змісту освіти не тільки навчального матеріалу дисципліни, а й способів творчої роботи з ним. Як інструментарій оптимізації підготовки майбутнього вчителя використовуються: активізуючі методи та прийоми (дискусія, гра, моделювання, вирішення творчих методичних завдань, захист проекту), форми (лекція-дискусія, майстер-клас), технології навчання (лінійно-концентрична, модульна, організації діяльній самостійній творчій роботі).

Для здійснення процесу вдосконалення системи підготовки майбутнього вчителя початкової школи до активізації творчого потенціалу учнів актуалізується проблема створення гуманістичної моделі підготовки майбутнього вчителя початкових класів, що передбачає: заміну навчально-дисциплінарної форми взаємодії викладача та студента на особистісно-орієнтовану, що стверджує погляд на здобувача як на творчу особистість; коригування освітнього процесу на основі самостійності; спільну творчу діяльність викладача та студента тощо.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. У процесі проведення дослідження розроблено його термінологічний апарат. Базисний рівень дослідження склали ключові поняття «творча активність» «активізація освітнього процесу в початковій школі», «підготовка майбутнього вчителя до активізації освітнього процесу». Необхідність активізації творчого потенціалу учнів молодшого шкільного віку доведено наявністю у цьому віці психологічних передумов. У сучасних умовах крім відповідальності вчителя за обсяг знань та умінь школярів, на нього покладаються завдання соціального, емоційного та культурологічного розвитку учня. Роль вчителя початкових класів особливо важлива, оскільки в молодших класах закладаються позитивні мотиви, пізнавальні інтереси, навички творчої діяльності, необхідні для подальшої освіти школяра. Названі умови організації освітнього процесу у початковій школі реалізуються, передусім, з урахуванням його активізації.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у організації дидактичної системи підготовки майбутнього вчителя початкових класів до активізації освітнього процесу.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Горват М. В., Кузьма-Качур М. І. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування кооперативних технологій навчання. *Current issues, achievements and prospects of Science and education* : XII International Science Conference. 2021. May 03–05, Athens, Greece. P. 155–157.
2. Дубровська Л. О., Дешко О. О. Проблема готовності вчителів початкових класів до впровадження ідей реформи нової української школи. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки»*. Ніжин, 2018. № 3. С. 23–27.
3. Комар О. А. Інтерактивна технологія в підготовці майбутніх учителів початкової школи: теорія і практика. Умань : ПП Жовтий, 2010. 326 с.
4. Мірошніченко Т. В. Технологія підготовки майбутніх учителів початкових класів до використання естетотерапевтичних засобів у навчально-виховному процесі. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти*. Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2015. Вип. 2. С. 283-299.
5. Павленко В. В. Розвиток креативності молодших школярів як педагогічна проблема. *Проблеми освіти* : наук-метод. зб. Інституте інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ, 2015. С. 152-158.
6. Пономарьова Г. Ф., Петриченко Л. О., Полякова І. В., Харківська А. А. Технології розвитку креативних здібностей майбутніх учителів : монографія. Харків : Видавець О. А. Мірошніченко, 2019. 272 с.
7. Пономарьова Г. Ф., Харківська А. А., Упатова І. П. та ін. Підвищення рівня едукатії майбутніх учителів початкової школи: теоретичний аспект : колективна монографія. Харків : ФОП Бровин О.В., 2021. Кн. 1. 536 с.
8. Чеканівська К., Шанскова Т., Формування креативного мислення в учнів початкової школи засобами ігрових технологій на уроках математики. *Специфіка фахової підготовки майбутніх учителів на засадах компетентного підходу: досвід, реалії, перспективи* : зб. матер. Всеукр. з міжнар. участю наук.-практ. конфер. (29 листопада 2022 року). Житомир: ФО-П «Н.М.Левковець», 2022. С. 135-138.

REFERENCES

1. Horvat, M. V., Kuzma-Kachur, M. I. (2021). Profesiina pidhotovka maibutnix uchyteliv pochatkovoї shkoly do zastosuvannia kooperatyvnykh tekhnolohii navchannia. [Professional training of future primary school teachers for the use of cooperative learning technologies]. *Current issues, achievements and prospects of Science and education* : XII International Science Conference. May 03–05, Athens, Greece. 155–157. [in English]
2. Dubrovska, L. O., Deshko, O. O. (2018). Problema hotovnosti vchyteliv pochatkovykh klasiv do vprovadzhenia idei reformy novoi ukrainskoi shkoly. [The problem of primary school teachers' readiness to implement the ideas of the new Ukrainian school reform]. *Naukovi zapysky. Seria «Psiholoho-pedahohichni nauky»*. Nizhyn, 3. 23–27. [in Ukrainian]
3. Komar, O. A. (2010). Interaktyvna tekhnolohiia v pidhotovtsi maibutnix uchyteliv pochatkovoї shkoly: teoriia i praktyka. [Interactive technology in the training of future primary school teachers: theory and practice]. Uman : PP Zhovtyi. [in Ukrainian]
4. Mirosnichenko, T. V. (2015). Tekhnolohiia pidhotovky maibutnix uchyteliv pochatkovykh klasiv do vykorystannia estetoterapevtychnykh zasobiv u navchalno-vykhovnomu protsesi. [The technology of training future primary school teachers for the use of esthetic therapeutic tools in the educational process]. *Innovatsiyni potentsial profesiinoi pidhotovky maibutnix fakhivtsiv pochatkovoї i doshkilnoi osvity*. Poltava : PNPV imeni V.H. Korolenka, 2. 283–299. [in Ukrainian]
5. Pavlenko, V. V. (2015). Rozvytok kreatyvnosti molodshykh shkoliariv yak pedahohichna problema. [Development of creativity of younger schoolchildren as a pedagogical problem]. *Problemy osvity : nauk-metod. zb. Instytut innovatsiynykh tekhnolohii i zmistu osvity MON Ukrainy*. Kyiv. 152–158. [in Ukrainian]
6. Ponomarova, H. F., Kharkivska, A. A., Upatova, I. P. ta in. (2021). Pidvyshchennia ravnia edukatsii maibutnix uchyteliv pochatkovoї shkoly: teoretychnyi aspekt : [Raising the level of

education of future primary school teachers: theoretical aspect] : kolektyvna monohrafiia. Kharkiv : FOP Brovyn O.V., 1. 536 [in Ukrainian]

7. Ponomarova, H. F., Petrychenko, L. O., Poliakova, I. V., Kharkivska, A. A. (2019). Tekhnolohii rozvytku kreatyvnykh zdibnostei maibutnikh uchyteliv [Technologies for the development of creative abilities of future teachers] : monohrafiia. Kharkiv : Vydavets O. A. Miroshnychenko. [in Ukrainian]

8. Chekanivska, K., Shanskova, T., (2022). Formuvannia kreatyvnoho myslennia v uchniv pochatkovoї shkoly zasobamy ihrovykh tekhnolohii na urokakh matematyky. [Formation of creative thinking in elementary school students by means of game technologies in mathematics lessons]. Spetsyfika fakhovoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv na zasadakh kompetentnisnoho pidkhotovky: dosvid, realii, perspektyvy : zb. mater. Vseukr. z mizhnar. uchastiu nauk.-prakt. konfer. (29 lystopada 2022 roku). Zhytomyr: FO-P «N.M.Levkovets». 135–138. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

СЛОВІК Оксана Миколаївна – аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SLOVIK Oksana Mykolayivna – PhD student Department of Pedagogy and Educational Management Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

Scientific interests: professional training of future primary school teachers.

Стаття надійшла до редакції 11.01.2024 р.

УДК 378.011

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-213-233-238

СОРОКА Ольга Олексіївна –

аспірантка факультету технологічної і професійної освіти

Глухівського національного педагогічного університету

імені Олександра Довженка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8177-3499>

e-mail: olyavasilencko@gmail.com

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНOSTІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ І ТЕХНОЛОГІЙ

У статті проаналізовано наукові підходи до розроблення критеріїв, показників та рівнів сформованості екологічної компетентності фахівців. Спираючись на означений аналіз, визначено критерії (ціннісно-мотиваційний, інноваційно-когнітивний, діяльнісно-технологічний, особистісно-рефлексійний) та показники сформованості екологічної компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій. А саме ціннісно-мотиваційний критерій передбачає визначення ступеня прояву таких показників як ціннісне ставлення особистості до природи, інтерес до вирішення екологічних проблем., прагнення формувати та розвивати власну екологічну компетентність та екологічну компетентність учнів. Інноваційно-когнітивний критерій характеризує ступінь опанування майбутніми вчителями трудового навчання та технологій системою екологічних знань (знань з екології, природокористування, природозбереження (охорони природи), сталого розвитку, екологічного законодавства), знань про екологічну компетентність учителя трудового навчання та технологій та методики формування її в учнів на уроках технологій і на заняттях у закладах позашкільної освіти. Діяльнісно-технологічний критерій покликаний виявляти уміння застосовувати екологічні знання в професійній діяльності і повсякденному житті, обґрунтовувати екологічну доцільність творчих проєктів, володіння методикою формування екологічної компетентності учнів. Особистісно-рефлексійний критерій визначає розвиненість вольових (принциповість, цілеспрямованість, наполегливість, відповідальність) та гуманістичних (емпатія до природи, толерантність, справедливість, гуманізм, рефлексія) якостей особистості, здатність до усвідомлення та самооцінювання власного рівня екологічної компетентності, а також здатність до самоаналізу та корекції власної педагогічної діяльності, спрямованої на формування екологічної компетентності учнів.

Схарактеризовано рівні (початковий, середній, достатній, високий) сформованості екологічної компетентності майбутніх учителів трудового навчання та технологій, які забезпечать об'єктивне оцінювання сформованості всіх компонентів досліджуваного феномену.

Ключові слова: компетентність, екологічна компетентність, критерії, показники, рівні сформованості, майбутні вчителі трудового навчання та технологій.

SOROKA Olha Oleksiivna –

graduate student of the Department of Technological and

Professional Education of

Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8177-3499>

e-mail: olyavasilencko@gmail.com

CRITERIA, INDICATORS AND LEVELS OF ECOLOGICAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS OF LABOR EDUCATION AND TECHNOLOGIES

The article analyzes scientific approaches to developing criteria, indicators, and levels of formation of professionals' ecological competence. Based on the analysis, criteria (value-motivational, innovative-cognitive, activity-technological, personal-reflexive) and indicators of formation of future teachers labor education and technologies' ecological competence are determined. Specifically, the value-motivational criterion involves determining the degree of manifestation of indicators such as the personal attitude towards nature, interest in solving ecological problems, the desire to develop one's own ecological competence, and the ecological competence